

مسلمانان در دهه‌های جدید، بیش از گذشته به مقوله وقف به عنوان یک نهاد اجتماعی و معنوی توجه نموده و به اجرای ابعاد آن اهتمام ورزیده‌اند. نه تنها در کشورهای اسلامی بلکه در مناطقی که مسلمانان در اقلیت دینی یا نژادی بوده‌اند، باز از وقف و اوقاف غفلت نکرده‌اند. مؤسسه اوقافی که مسلمانان در آفریقای جنوبی تأسیس کردند یک نمونه از ده‌ها نمونه برای اثبات این فرضیه است.

آفریقای جنوبی با مساحتی تقریباً معادل ایران، از مردمان مهاجر اروپا و بومیان آفریقا تشکیل شده، از این رو اغلب مسیحی می‌باشند. این کشور مرکز استخراج الماس و طلای دنیاست. سال‌ها تحت استعمار بریتانیا بوده است و مسلمانان در آنجا اقلیت‌اند و به مشاغل عادی مشغول‌اند ولی اقشار ثروتمند در بین مسلمانان به چشم نمی‌خورد به رغم همه این مسائل، نهادی برای وقف دایر کرده‌اند. نام عربی و انگلیسی این مرکز این گونه است:

مؤسسه الأوقاف الوطنية بجنوب افريقيا

National Awqaf Foundation of South Africa

این مؤسسه در شبکه اینترنت هم، پایگاهی راه‌انداخته و اطلاعات خود را توسط آن منتشر می‌کند. آدرس این سایت چنین است:

<<http://WWW.awqafsa.org.za>>

WWW.awqafsa.org.za

جهت آشنایی با فعالیت‌ها و دیدگاه‌های مسئولان این سازمان، این گزارش تدوین شد.

**مؤسسه
اوقاف ملی
آفریقای جنوبی**

محمد توری

دیدگاه بنیادین

از نظر مسؤلان این سازمان، وقف به عنوان یک نهاد از همان نخستین روزهای شکل‌گیری امت اسلام در مدینه به رهبری پیامبر گرامی اسلام (ص) تأسیس شد. پس از رسول اکرم (ص)، صحابه حضرت، بیشترین نقش را داشتند و با فرمان حضرت، به میزان توانایی خود، مقداری از اموال خود را به صورت هدیه خیرات نمودند و به رشد و تقویت وقف کمک کردند و نیازهای جامعه و حکومت اسلامی را تأمین نمودند. علاوه بر توصیه‌های حضرت، داشتن روحیه بخشش و انفاق در میان تمام اقشار جامعه و جامعه مدنی نوین، به خاطر سفارش آیه ۹۲ سوره آل عمران بود که تأکید می‌فرماید: «شما به مقام و درجه خاصان و نیکوکاران نمی‌رسید مگر آنکه از آنچه دوست دارید در راه خدا انفاق کنید.» اینها همگی زمینه‌ساز انقلاب و تحولی بزرگ در حوزه وقف به شمار می‌رفت.

بعد از گذشت حدود قرن‌ها فراز و نشیب‌های متعدد، سنت وقف در میان تمامی جوامع اسلامی رسوخ پیدا کرد و در نهایت، اوقاف نقش قابل توجهی در توسعه تمامی بخش‌های جامعه به خود گرفت. حتماً خواننده‌اید که سلطنت عثمانی استانبول تمام بودجه‌های درمانی، آموزشی، و رفاهی جامعه را از راه انفاق و هدایای مردمی و خیرات و اوقاف تأمین می‌کرد. هرچند که تهاجم، غارت، استعمارگری و بسیاری از فجایع این چنینی، زبان‌ها، فرهنگ‌ها و سنت‌ها را نابود کرد و نهاد وقف نیز از این قاعده

مستثنی نبوده؛ اما هنوز هزاران رقبه وقفی پایرجاست.

البته حکومت‌ها بعد از دوره استعمار و استقلال کشورها، به اهمیت وقف توجه کردند و اوقاف را در قالب اموال ملی و عمومی در آوردند.

به هر حال جای بسی خوشحالی است که در منطقه محروم افریقای جنوبی، سنت وقف در میان مسلمانان رشد چشم‌گیری کرده است تا حدی که توانسته است راه‌گشای بسیاری از مشکلات و معضلات اقتصادی این منطقه باشد. این سازمان تأثیر سودمندی داشته است. در واقع، افریقای جنوبی راهی طولانی را برای توانمند شدن پیموده است. هر چند که هنوز هم چالش‌های بسیاری پیش رو است. تدوین منشور توانمندسازی اقتصادی در سیاهان^۱ به تحول اقتصادی در منطقه افریقای جنوبی و کارهایی جدی که در این زمینه انجام شده است اشاره دارد و مسلمانان فعال در بخش تجارت باید با توجه به این موضوع، از منابع وسیعی که در این منطقه نهفته است در جهت بهره‌وری اقتصادی هر چه بیشتر به سود مردم آن بهره‌گیرند. حقیقت آن است که این منشور امکان سطوح بالای سرمایه‌گذاری در تولید، اشتغال و صادرات را فراهم آورده است.

معرفی سازمان ملی وقف افریقای جنوبی

این سازمان یک بنیاد مستقل در منطقه است که به سال ۲۰۰۰ بنیان‌گذاری شده است. نهادینه کردن بشردوستی، خیرخواهی، توانمندسازی جامعه و تبلیغ این نهاد پر قوت از اهداف اصلی بنیان‌گذاران آن بوده است. هدایایی که به این سازمان تعلق می‌گیرد و سرمایه‌های حاصل از آنها صرف انجام برنامه‌ها و پروژه‌هایی می‌شود که به بهبود وضعیت جامعه و خوداتکایی آن کمک کند.

این سازمان رسالت‌های خود را چنین تشریح کرده است:

۱. توسعه و مردمی کردن نظام وقف و به حرکت و داشتن بودجه‌های اوقافی و به‌کارگیری آن در مسیرهای اقتصادی؛

۲. آموزش، تربیت و به خدمت گرفتن منابع انسانی داوطلب برای خدمت به جامعه؛

۳. مساعدت به رونق اقتصادی جامعه و فقرزدایی.

همکاری، مشارکت‌های چندجانبه و وحدت عمل؛ ترویج خوداتکایی؛ اداره جمعی کارآمد؛

تحقق دیدگاه کل‌گرایانه توسعه اجتماع؛ متناسب و پویا عمل کردن در شمار سیاست‌های این سازمان قرار دارد.

این سازمان در گوتنگ‌کیپ غربی و برخی دیگر از شهرها و استان‌های افریقای جنوبی شعبه دارد. آدرس پست الکترونیکی سازمان به صورت info@awqafsa.org.za و آدرس سایت سازمان

به این صورت www.awqafsa.org.za <<http://www.awqafsa.org.za>> در دسترس می‌باشد. فرم ثبت نام سازمان برای اهدای وقف به این منطقه به پیوست مقاله می‌آید.

محدوده‌های سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری‌هایی که در این سازمان انجام می‌شود به صورت مضاربه و مشارکت و اجرا، مرابحه و تکفل است. مشارکت‌های مالکیتی نیز به صورت عمومی، اوقاف و نهادی می‌باشد. سرمایه‌گذاری‌ها سطوح محلی، استانی، ملی و خارجی دارد. این سازمان در امور غیراخلاقی و پروژه‌های غیراسلامی مشارکت و سرمایه‌گذاری ندارد. در شرایط فعلی محور سرمایه‌گذاری‌های سازمان، ملک و دارایی^۲ است. سازمان شرایط سرمایه‌گذاری به صورت وقف النقود، وقف التجاره، وقف الوصیه، وقف المال و وقف داوطلبانه را برای علاقه‌مندان فراهم آورده است. در وقف داوطلبانه، سرمایه‌گذاران حداقل ماهانه ۱٪ از کل درآمد خود را صرف امور مسلمانان و نیز محرومان منطقه آفریقای جنوبی می‌کنند.

دست‌اندرکاران

سازمان اوقاف آفریقای جنوبی در انجام وظایف خود با شورای موقت متولیان^۱، هیأت مدیره موقت^۵، گروه‌ها و نمایندگان، کمیسیون مالیاتی سازمان‌های غیردولتی^۶، کمیسیون دوسالانه^۷، سمپونیوم بین‌المللی تمدن اسلامی آفریقای جنوبی^۸، مشاوران طراحی رسانه‌ای^۹، بانکداران و وکلا همکاری دارد که در واقع بخشی از پیکره سازمان هستند.

در شورای متولیان، س. غور^{۱۰}؛ جاجبای کالا^{۱۱}؛ لونات^{۱۲}؛ میتین^{۱۳}؛ مولای^{۱۴}؛ پولسن^{۱۵}؛ سلوجی^{۱۶} و توکان^{۱۷} فعالیت دارند.

بایات^{۱۸}؛ زاکاجی کا^{۱۹}؛ کولیر^{۲۰}؛ آک الگونی^{۲۱}؛ فردریکز^{۲۲}؛ نجار^{۲۳}؛ مونشی^{۲۴} و توکان^{۲۵} اعضای هیأت مدیره موقت هستند.

بخش‌های مختلف سایت

در این سایت، منطق فعالیت‌های سازمان، نحوه سرمایه‌گذاری‌های مردم و نهادها، گزارش سالانه عملکردهای سازمان، افراد خیر و نیکوکار، پروژه‌ها و اقدامات خاص اعضا، و مقالاتی که درباره وقف به نگارش درآمده‌اند معرفی شده است.

بخش کتابخانه و مقالات

سازمان از محققان و علاقه‌مندان به موضوع وقف دعوت می‌کند مقالات خود را با پست الکترونیکی برای این سازمان ارسال دارند. از جمله مقالاتی که برای سازمان وقف آفریقای جنوبی ارسال شده و عنوان آنها در سایت آمده است عبارتند از: «تأثیر نهادهای وقف بر توسعه اقتصادی و اجتماعی جهان اسلام»^{۲۶}، «نقش

وقف در بهبود وضعیت رفاه مردم»^{۲۷}، «تأثیر وقف بر تحولات اقتصادی»^{۲۸}، «نظام وقف و سازوکار توزیع مجدد در امپراتوری عثمانی»^{۲۹}، «وقف و ابعاد اجتماعی و سیاسی آن»^{۳۰}، «مسائل فقهی احیاء وقف»^{۳۱}، «وقف چالشی در برابر مسلمانان افریقای جنوبی»^{۳۲}، «وقف و کاربردهای آن در افریقای جنوبی: اهداء پاک و خالص، بنیان‌گذاران خالص و ذینفع‌های آن»^{۳۳}.

کنفرانس بین‌المللی وقف^{۳۳} در آفریقای جنوبی

سازمان وقف آفریقای جنوبی قصد دارد در سال جاری میلادی کنفرانس بین‌المللی وقف را با حضور اندیشمندان و علاقه‌مندان و سرمایه‌گذاران در حوزه وقف در کیپ‌تاون برگزار نماید. تاریخ این نشست از ۱۷ - ۱۹ اوت ۲۰۰۷ برابر با ۳ - ۵ شعبان ۱۴۲۸ است. مؤسسه پژوهش و آموزش اسلامی^{۳۴}، بنیاد عمومی وقف کویت^{۳۵}، اعضای بانک توسعه اسلامی^{۳۶} و سازمان عمومی وقف آفریقای جنوبی، چهار نهادی هستند که تنظیم و آماده‌سازی برنامه‌های کنفرانس را بر عهده دارند.

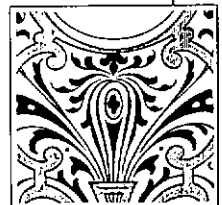
برگزارکنندگان کنفرانس اهداف خود را از برپایی این جمع چنین بیان داشته‌اند:

۱. بررسی موانع موجود در مسیر رشد نهادهای وقف؛
۲. رونق بخشیدن به سنت وقف در منطقه آفریقای جنوبی و حاشیه‌های آن؛
۳. تعیین نقش بالقوه وقف در توسعه مستمر جامعه، فقرزدایی و ایجاد تحول در زیرساخت‌ها؛
۴. تأکید بر اهمیت وقف و بررسی راه‌های بهتر شناساندن آن؛
۵. بررسی مسایل فقهی، دینی و قانونی موثر در رشد نهادها و سازمان‌های وقفی؛
۶. بررسی احتمال تلفیق وقف در بخش خدمات مالی اسلامی، به ویژه در سرمایه‌گذاری برای پروژه‌های زیربنایی و مالکیت تجارتي؛
۷. تشویق و بسترسازی برای رشد مطالعات و آموزش‌های دانشگاهی درباره موضوع وقف در آفریقای جنوبی.

پژوهشگران، استادان، علما، دانشگاهیان و مددکاران اجتماعی، بانکداران، ارائه‌دهندگان خدمات پولی با شیوه اسلامی، وکلا، حسابداران، طراحان سیاست‌های اقتصادی محلی و اجتماعی، نهادهای مرتبط با وقف، نمایندگان نهادهای اوقافی، نمایندگان دیپلماتیک کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، نمایندگان جوامع اسلامی در آفریقای جنوبی می‌توانند در این کنفرانس شرکت نمایند.

قرار است در روزهای اجلاس چند مقاله برتر قرائت شود و مقالات جذب شده در یک یا چند جلد منتشر شود. مضامین مقالات درخواستی عبارتند از:

۱. مطالعه موردی وقف در کشورهای مختلف؛

۲. ایجاد توسعه پایدار در جوامع به واسطه بنیان‌گذاری وقف؛

۳. توسعه اقتصاد داخلی؛

۴. سرمایه‌گذاری و اقدامات اقتصادی؛

۵. سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی؛

۶. وقف و نظارت جمعی؛

۷. نوآوری‌ها در تولیدات و خدمات وقفی؛

۸. ادغام وقف در خدمات پولی اسلامی.

علاقه‌مندان می‌توانند با هزینه خود در این کنفرانس شرکت کنند. اما ارائه‌دهندگان مقاله فقط بخشی از کل هزینه را تقبل کرده و بقیه بر عهده سازمان برگزارکننده کنفرانس است. موضوعات و محورهای یاد شده نشانگر چشم‌انداز و سطح فکری مسؤولان این سازمان است. نیز دغدغه‌ها و ضرورت‌های موجود در این منطقه از این فهرست به دست می‌آید.

در پایان

امید است نهادهای وقفی و همایش‌های وقفی ایرانی بتوانند با تعامل و رابطه با اینگونه کنفرانس‌ها و مشارکت فعال جستن در آنها، از ظرفیت‌ها و استعدادهای جهانی برای رشد و ارتقای وقف داخلی استفاده کنند.

در دو دهه گذشته ده‌ها نهاد وقفی به سبک، مرکز پژوهشی، سازمان اوقاف، صندوق وقفی و نهاد خیریه و کمک به مردم بی‌بضاعت در جهان کار خود را آغاز کرده‌اند. همه اینها نشانگر احیای مجدد وقف و رسوخ پروژه‌های وقفی در لایه‌های جوامع اسلامی در جهان است. نیز سالانه، شاهد برپایی کنفرانس، همایش‌ها و نشست‌هایی برای بررسی مسائل و رخدادهای وقفی در جهان هستیم. این همایش‌ها گویای رشد ابعاد علمی و فرهنگی وقف اسلامی است. متأسفانه سازمان اوقاف ایران مردم ایران را کمتر در جریان رخدادهای فکری، اجتماعی و اقتصادی وقف جهان قرار می‌دهد و مسؤولان وقف ایران کمتر به اطلاع‌رسانی و نیز مشارکت دادن مردم در پروژه‌های جهانی و استفاده از ظرفیت‌های جهانی بها می‌دهند.

پی نوشت ہا

1. South Africa
2. Black Economic Empowerment Charter
3. Property
4. Interim Council of Mutawallees
5. Interim Management Board
6. NGO Tax Commission
7. Bicentennial Commission
8. International Symposium on Islamic Civilization in Southern Africa
9. Media Design
10. S Ghoor
11. M Jajbhay H Kalla
12. Loonat
13. Mintin
14. Molo
15. Paulsen
16. Salojee
17. Thokan
18. Bhayat
19. Cajee
20. Collier
21. Ak Elgoni
22. Fredericks
23. Najjar
24. Munshi
25. Thokan
26. Impact of Waqf Institutions on the Social and Economic Development in the Muslim World
27. The Role of Waqf in Improving the Ummah Welfare
28. The Influence of Awqaf on Economic Development
29. Waqf System as a Redistribution Mechanism in the Ottoman Empire
30. Waqf and Its Socio-Political Aspects
31. Fiqhi Issues in the Revival of Awqaf
32. Awqaf: A Challenge to SA Muslims
33. Waqf and Its Uses in South Africa: Pious Endowments, Founders and Beneficiaries
34. International Waqf Conference
35. The Islamic Research and Training Institute
36. Kuwait Awqaf Public Foundation
37. Islamic Development Bank Group

